

Utvalg:	Forskningsutvalget	Dato: 11.12.2024
FU-sak: 50/24		Arkivsaknr.:

Oppsummering etter dialogmøter om forskerutdanning høsten 2024

Bakgrunn

Dialogmøtene tok utgangspunkt i fakultetenes ph.d.-utdanningsmeldinger for 2023, og agendaen for møtene var i stor grad punktene i meldingene. Tall og utviklingstrekk for 2024 ble også inkludert i samtalen.

1. Nøkkeltall

1.1. Opptak av nye kandidater.

Antall nye kandidater i 2023 endte litt under gjennomsnittet for perioden 2020-2022. Flere av fakultetene tok opp situasjonen med færre nye ph.d.-kandidater inn i ph.d.-programmene. Ved noen institutt velger man å bruke midler på å opprette stillinger for forskere eller post.doc. I mange fag er arbeidsmarkedet utenfor academia svært godt, og man har problemer med å få ansatt stipendiater. Det kan fort ende opp med at man må utlyse i flere runder eller at søkerne stort sett er utenlandske. Noen fakultet har tidligere finansiert stipendiatstillinger som har vært utenfor rammen av fakultetets stillingsmåltall. Grunnet dårligere økonomi er dette nå i stor grad et tiltak det er slutt på. Den interne fordelingen av stipendiatstillinger på både UiB og fakultetsnivå var tema på noen av møtene

1.2. Antall disputaser

Disputastallene for 2023 var 215, noe som er det laveste tallet siden 2007. I inneværende år ser det bedre ut (vi ligger an til 226 disputaser i 2024 pr. 29. nov.) og et par av fakultetene forteller også at disputasene er tilbake på normalen. Under et av møtene ble det likevel fremhevet at så sent som i 2022 hadde koronapandemien store konsekvenser for forskningen, noe som sannsynligvis vil virke inn på gjennomføringen i et par år til. 2023-kullet er nok det første som ikke kjenner noe på virkningene av pandemien.

1.3. Gjennomføring, frafall og kandidater som er lengeværende i programmet

Gjennomføring i følge «seksårsålet», kandidater som ble skrevet ut i 2023 og en ny tabell som ble presentert i forkant av dialogmøtene, utgjorde det tallmessige grunnlaget for denne delen av møtene. Den nye tabellen var en analyse av fem

årskull, 8 til 12 år tilbake i tid:

	HF	JUR	NT	MED	PSYK	SV	Total
Nye kandidater i perioden	110	40	434	572	103	121	1380
Disputert	82	23	350	480	85	93	1113
Avbrutt	25	10	72	79	9	24	219
Aktive	3	7	12	13	9	4	48
Disputert i %	75 %	58 %	81 %	84 %	83 %	77 %	81 %
Avbrutt i %	23 %	25 %	17 %	14 %	9 %	20 %	16 %
Aktiv i %	3 %	18 %	3 %	2 %	9 %	3 %	3 %

Noen av fakultetene erkjenner at de har utfordringer med gjennomføringen, og at mange av de som blir forsinket gjerne til slutt blir skrevet ut av ph.d.-programmet. Et av fakultetene understreker at det tross alt er viktigere å hindre frafall enn å få en forbedring i gjennomføringstallene. Flere fakultet påpeker at tabellen med statistikk for gamle kull (se over) ikke tar høyde for tiltakene som er innført de senere år.

2. Tiltak for å bedre gjennomføringen

Fakultetene melder at mange grunnenheter avholder systematisk oppstartsamtaler med nye ph.d.-kandidater. Oppstartsamtalene handler om forventningsavklaring, og til stede er gjerne administrasjonen og ledelse ved grunnenheten, samt veileder og kandidaten selv.

Fremdriftsrapportering er et tiltak som er vel innarbeidet i grunnenhetene. Utfylte rapporter brukes som grunnlag for den årlige oppfølgingen av hver enkelt kandidat. Flere av fakultetene fremhever at medarbeidersamtaler med ph.d.-stipendiater er særskilt viktig å få gjennomført, ettersom disse som oftest er nye ved instituttet og nye i arbeidslivet. Samtidig kan være mer vanskelig å gjennomføre oppfølgingsamtaler med de ph.d.-kandidatene som er ansatt utenfor UiB.

Enhetslederne har gjerne ikke kapasitet til å ta disse, i tillegg til de som er ansatt ved enheten. Den daglige oppfølgingen av de som er eksternt ansatt blir heller ikke like tett.

Midtveisevaluering er det tiltaket som for mange oppleves som det mest faglig relevante kvalitetssikringstiltaket. Etter hvert som fakultetene har fått mer erfaring, ser de også behov for å endre noe på retningslinjene for midtveisevaluering, slik at det blir enda mer målrettet. Et av fakultetene melder at noen evalueringer blir utsatt, siden kandidatene ikke synes de har nok gjennomarbeidede manus å legge frem. Dette er en opplevd forventning som er uheldig for kandidaten. Fakultetet vil derfor presisere at det skal skje når løpet faktisk er halvveis, og slik at kandidatene legger fram sine foreløpige manus, skisser og planer selv om disse ikke er helt klare til evalueringstidspunktet.

3. Evaluering av ph.d.-program

Alle fakultet har enten gjennomført eller er i gang med programevalueringen. De som har gjennomført, skriver at de allerede er i gang med å implementere endringer som følge av innspillene fra komiteen. Det har kommet nye innsikter i dette arbeidet. Et av fakultetene forteller at de nå ser en større relevans av økt utreisende internasjonalisering blant ph.d.-kandidatene. Forskningsopphold utenlands oppgis som viktig for å bygge et nettverk, noe som igjen forbedrer jobbmuligheter etter gradsoppnåelse.

De av fakultetene som ikke har gjennomført programevaluering, forteller at dette vil bli gjort i løpet av 2025.

4. Underkjenning og mindre omarbeiding

Antallet underkjenninger ved UiB har falt betydelig de siste årene. Statistikken fra 2023 viste at det kun var snakk om én underkjenning. Antallet avhandlinger som ble anbefalt en mindre omarbeiding var 16 for 2023, og har langt på vei «overtatt» for underkjenningene. Et av fakultetene forteller at de har jobbet hardt for å få ned tilfellene av mindre omarbeiding, og at det ofte handler om svakheter i kappen. De har derfor satt inn en ekstra innsats i innføringskurset om at kappen skal bringe ny kunnskap om sammenhengen mellom arbeidene og ikke bare oppsummere artiklene hver for seg. Dette er et poeng som også blir understreket i veilederkursene. Flere fakultet ser at bedømmelseskomiteene legger seg på litt ulikt nivå, hvorvidt man skal anbefale underkjenning, mindre omarbeiding eller om uklarhetene kan avklares under disputasen. Disse ber FIA/fakultetsledelsen bidra med utfyllende retningslinjer som kan løse opp i dette sakskomplekset.

I fortsettelsen av dette har enkelte fakultet iverksatt sluttseminar for å kunne veilede kandidaten fram mot en god nok avhandling eller kunstnerisk ph.d.-resultat. På sluttseminaret er det viktig at de utfordringene som blir påpekt faktisk blir rettet på før innlevering.

5. Veilederopplæring

Alle fakultet forteller at de tilbyr strukturerte seminar eller forum for veiledere. For å tilby et interessant og variert opplegg, er det flere fakultet som utarbeider ulike tematikker fra gang til gang. På denne måten blir det flere veiledere som deltar på seminarene, og som finner det faglig interessant å delta over tid.

6. Obligatorisk språkopplæring

Nye krav fra august 2025 til obligatorisk språkopplæring for utenlandske ph.d.-stipendiater, ble et tema på flere av dialogmøtene. Det ble uttrykt en del misnøye med dette nye kravet. Det blir sagt at mange ph.d.-stipendiater allerede tar norskopplæring ved siden av ph.d.-utdanningen. I dagens situasjon trenger man ikke lønne kandidatene for å ta norskopplæring, og de som ikke er interessert i å lære seg norsk, trenger ikke gå på kurs. Grunnet den økonomiske situasjonen er det nå færre kandidater som får et ekstra år med pliktarbeid. For å finansiere denne lovpålagte ordningen vil det sannsynligvis bli enda færre som får et pliktarbeidsår i tiden som kommer.

7. Oppfølgingspunkter for universitetsledelsen/FIA

- Se på sakskomplekset omkring underkjenning, mindre omarbeiding og merknader som kan bli gitt på disputas. Grenseoppgang mellom de ulike reaksjonsformene. Er det mulig å komme frem til noe felles, på tvers av fakultetene?
- Fakultetene har måttet implementere flere nye kvalitetssikringselementer de siste par årene. Er det mulig, sammen med fakultetene, å lage noen retningslinjer, *best-practice*-eksempler og maler som er tilpasset ph.d.-utdanningen?

03.12.2024